

Пиріг А. М.

*студентка 2-го курсу Івано-Франківського факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМА ВІЛЬНОГО ВИБОРУ ЗАХИСНИКА: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

адвокатура в Україні як основний правозахисний інститут займає важливе місце у правозахисній системі. Як інституту, який забезпечує право на захист від обвинувачення і надання правової допомоги, адвокатурі України відведено місце у розділі 2 Конституції України про «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». у ст. 59 Конституції України прописані основні функції адвокатури щодо забезпечення правового захисту та надання правової допомоги для вирішення справ у судах та інших державних органах.

Рішення КСУ від 16 листопада 2000 р. за конституційним зверненням Геннадія Солдатового про тлумачення положень ст. 59 Конституції України, ст. 44 кримінально-процесуального кодексу України, ст. 268, 271 кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) викликало як думки «за», так і «проти». КСУ визнав неконституційним положення ч. 1 ст. 44 КПК України, «за яким обмежувалося право на вільний вибір підозрюваним, обвинуваченим і підсудним як захисника своїх прав, крім адвоката, іншого фахівця у галузі права». Цим він дав можливість вільного вибору захисниками інших юристів, які мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Так, прибічники рішення конституційного суду України про вільний вибір захисника звертають увагу на наступні факти: 1) виходячи з проголошених Конституцією України прав людини та громадянина, особа (у тому числі особа, яка притягується до кримінальної відповідальності) має право самостійно вирішити питання про те, хто буде захищати її інтереси в суді чи іншій інстанції – адвокат або інший спеціаліст у галузі права; 2) прибічники даного рішення позиціонують кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, не як бар'єр, що визначає рівень знань адвокатів, а як майновий бар'єр, у якому знання не мають першочергового значення; 3) перевага також вбачається в тому, що участь інших захисників надасть можливість змінити становище адвокатури, як

єдиного інституту надання правової допомоги в цілому. спілка адвокатів України прийняла рішення конституційного суду України негативно, наголошуючи у поданій нею заяві, що дане рішення взагалі поставило під загрозу подальше існування та функціонування адвокатури в Україні. в зазначеному листі спілка адвокатів України просить Голову верховного суду України звернути увагу суддів на неприпустимість допуску «фахівців у галузі права» як захисників до прийняття верховною радою України спеціального закону.

конституційний суд України у своєму рішенні зазначив, що «конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950р. у п.3 ст. 6 передбачає право кожного обвинуваченого захищати себе особисто або використовувати правову допомогу захисника, вибраного ним на власний розсуд». дане рішення містить посилання на міжнародні документи, в тому числі на «основні положення про роль юристів», за якими конституційний суд робить висновок про те, що захисниками у кримінальних справах можуть бути не лише адвокати, а й інші «фахівці у галузі права». таким чином, наведені міжнародно-правові акти передбачають право кожного захищати себе особисто або через вільновибраного ним на власний розсуд захисника зпоміж юристів.

в Європі ж прийнято такий документ, як резолюція комітету міністрів ради Європи від 2 березня 1978 р. № (78)8 «Про юридичну допомогу і консультації», в якому зазначено: «юридична допомога завжди має здійснюватися особою, яка має право практикувати як адвокат відповідно до юридичних норм даної держави як у випадках, коли система юридичної допомоги передбачає участь захисника, так і у випадках, коли: 1) сторони повинні бути представлені такою особою в судовому органі даної держави згідно із законом цієї держави; 2) орган, правомочний розглядати прохання про надання юридичної допомоги, констатує, що послуги адвоката необхідні у зв'язку з конкретними обставинами справи».

Проте, якщо надати право на здійснення захисту зазначеним фахівцям в Україні також не виконуватиметься п. 20 «основних положень про роль адвокатів» про цивільно-правовий та кримінальний імунітет, в Україні він передбачений для адвокатів згідно зі ст. 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5.7.12 р. та він не поширюється на решту осіб, які можуть здійснювати захист відповідно до рішення КСУ.

експерти Єс, які проводили експертизу даного рішення зробили висновок, що воно суперечить усім міжнародним нормам, що зумовлено неправильністю інтерпретування ксу міжнародних документів. висунутим вимогам відповідає лише адвокатура. Проте, існує головний аргумент – положення ст. 59 конституції України «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» і воно досі не спростоване. суддя конституційного суду України в.д. Вознюк у листі до спілки адвокатів України від 25 вересня 2001 р. № 301-16/813 зазначив, що ксу не мав на меті допустити до здійснення такого захисту будь-якого юриста, а навпаки, вказав, що це повинна бути особа, яка є фахівцем у галузі права і яка за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Закріпивши в конституції України право кожного на одержання правової допомоги і вільний вибір захисника, держава певним чином гарантує при цьому належну кваліфікацію юристів, які можуть надавати правову допомогу. Засвідчення верховною радою України, як єдиного законодавчого органу, такої кваліфікованості юристів – не адвокатів, які бажають брати участь у кримінальному судочинстві як захисники визначає необхідність встановлювати, яким саме законом їм надається таке право. так, з прийняттям нового кримінального процесуального кодексу України від 20.11.2012 р. у ст. 45 захисником визначається лише адвокат, а не будь-який інший фахівець в галузі права.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що чинне законодавство України щодо участі захисників у кримінальному провадженні є таким, що допускає неоднозначне тлумачення, не відповідає основним стандартам, визнаним у світі обов'язковими. як висновок можна сказати, що адвокатура є ефективною правоохоронною інституцією лише у разі, якщо її діяльність підпорядкована певним принципам, виробленим світовою спільнотою і закріпленим у міжнародно-правових актах і актах національного законодавства.